

Határozatok Tára

A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (második tanács)

2017. szeptember 14.*

„Előzetes döntéshozatal – Polgári ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés – Joghatóság – Az egyedi munkaszerződésekre vonatkozó joghatóság – 44/2001/EK rendelet – A 19. cikk 2. pontjának a) alpontja – A »munkavállaló szokásos munkavégzési helye« fogalom – Légiközlekedési ágazat – Légiutas-kísérő személyzet – 3922/91/EGK rendelet – A »bázishely« fogalma”

A C-168/16. és C-169/16. sz. egyesített ügyekben,

az EUMSZ 267. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelmek tárgyában, amelyeket a cour du travail de Mons (monsi munkaügyi bíróság, Belgium) a Bírósághoz 2016. március 25-én érkezett, 2016. március 18-i határozataival terjesztett elő a

Sandra Nogueira,

Victor Perez-Ortega,

Virginie Mauguit,

Maria Sanchez-Odogherty,

José Sanchez-Navarro

és

a **Crewlink Ireland Ltd (C-168/16),**

valamint

Miguel José Moreno Osacar

és

a **Ryanair Designated Activity Company,** korábban Ryanair Ltd (C-169/16)

között folyamatban lévő eljárásokban,

A BÍRÓSÁG (második tanács),

tagjai: M. Ilešič, tanácselnök, K. Lenaerts, a Bíróság elnöke, a második tanács bírójaként eljárva, A. Rosas, C. Toader (előadó) és E. Jarašiūnas bírák,

főtanácsnok: H. Saugmandsgaard Øe,

* Az eljárás nyelve: francia.

hivatalvezető: Illéssy I. tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2017. február 2-i tárgyalásra,

figyelembe véve a következők által előterjesztett észrevételeket:

- S. Nogueira, V. Perez-Ortega, V. Mauguit, M. Sanchez-Odogherty, J. Sanchez-Navarro és M.-J. Moreno Osacar képviselőjében S. Gilson és F. Lambinet avocats,
- a Crewlink Ireland Ltd. képviselőjében S. Corbanie advocaat és F. Harmel avocat,
- a Ryanair Designated Activity Company, korábban Ryanair Ltd, képviselőjében S. Corbanie advocaat, F. Harmel és E. Vahida avocats, valamint G. Metaxas-Maranghidis dikigoros,
- a belga kormány képviselőjében C. Pochet, M. Jacobs és L. Van den Broeck, meghatalmazotti minőségben,
- Írország képviselőjében A. Joyce, meghatalmazotti minőségben, segítője: S. Kingston barrister,
- a francia kormány képviselőjében D. Colas, D. Segoin és C. David, meghatalmazotti minőségben,
- a holland kormány képviselőjében M. Bulterman és C. Schillemans, meghatalmazotti minőségben,
- a svéd kormány képviselőjében kezdetben C. Meyer-Seitz, A. Falk, U. Persson és N. Otte Widgren, meghatalmazotti minőségben, később C. Meyer-Seitz és A. Falk, meghatalmazotti minőségben,
- az Európai Bizottság képviselőjében M. Wilderspin, M. Heller és P. Costa de Oliveira, meghatalmazotti minőségben,

a főtanácsnok indítványának a 2017. április 27-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,

meghozta a következő

Ítéletet

- 1 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelmek a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2000. december 22-i 44/2001/EK tanácsi rendelet (HL 2001. L 12., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 4. kötet, 42. o.; helyesbítés: HL 2006. L 242., 6. o., HL 2011. L 124., 47. o.; a továbbiakban: „Brüsszel I” rendelet) 19. cikke 2. pontja a) alpontjának értelmezésére vonatkoznak.
- 2 E kérelmeket a C-168/16. sz. ügyben Sandra Nogueira, Victor Perez-Ortega, Virginie Mauguit, Maria Sanchez-Odogherty és José Sanchez-Navarro (a továbbiakban együtt: S. Nogueira és társai) és a Crewlink Ireland Ltd (a továbbiakban: Crewlink) között, illetve a C-169/16. sz. ügyben Miguel José Moreno Osacar és a Ryanair Designated Activity Company, korábban Ryanair Ltd (a továbbiakban: Ryanair) között, S. Nogueira és társai, valamint M.-J. Moreno Osacar egyedi munkaszerződéseinek teljesítését és megszüntetését érintő feltételekkel, valamint a belga bíróságok ezen jogviták elbírálására fennálló joghatóságával kapcsolatban folyamatban lévő két jogvitában terjesztették elő.

Jogi háttér

A nemzetközi jog

- 3 Az 1944. december 7-én Chicagóban (Egyesült Államok) aláírt, a nemzetközi polgári repülésről szóló egyezményt (kihirdette: az 1971. évi 25. tvr.; a továbbiakban: Chicagói Egyezmény) az Európai Unió valamennyi tagállama ratifikálta, maga az Európai Unió azonban nem részese az említett egyezménynek.
- 4 Ezen egyezmény 17. cikke a következőképpen rendelkezik:
- „A légi jármű ahhoz az Államhoz tartozik, amelynek lajstromába be van jegyezve.”

Az uniós jog

- 5 A „Brüsszel I” rendelet (13) és (19) preambulumbekzdése a következőképpen szól:
- „(13) A biztosítási, fogyasztói és munkaszerződésekkel kapcsolatban a gyengébb felet az érdekeinek megfelelő, az általános szabályoknál kedvezőbb joghatósági szabályokkal kell védelemben részesíteni.
- [...]
- (19) Biztosítani kell [az új tagállamoknak az alábbi egyezményhez való csatlakozásáról szóló későbbi egyezményekkel módosított, a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok végrehajtásáról szóló, 1968. szeptember 27-i] [e]gyezmény [(HL 1972. L 299., 32. o.; magyar nyelvű különkiadás 17. fejezet, 1. kötet, 146. o.)] és e rendelet közötti folytonosságot, ennek érdekében átmeneti rendelkezéseket kell megállapítani. Ugyanez a folytonossági követelmény vonatkozik [ennek az] Egyezménynek az [...] értelmezésére is, és az e rendelet hatálybalépésekor folyamatban lévő ügyekben is az [1968. évi egyezmény Bíróság általi értelmezéséről szóló, felülvizsgált és módosított első] Jegyzőkönyvet [(HL 1998. C 27., 28. o.)] kell alkalmazni.”
- 6 E rendelet II. fejezetének a 18–21. cikket tartalmazó 5. szakasza az egyedi munkaszerződésekkel kapcsolatos jogvitákra vonatkozó joghatósági szabályokat tartalmazza.
- 7 Az említett rendelet 18. cikkének 1. pontja a következőképpen rendelkezik:
- „A 4. cikk és az 5. cikk 5. pontjának sérelme nélkül az egyedi munkaszerződéssel kapcsolatos ügyekben a joghatóságot e szakasz határozza meg.”
- 8 Ugyanezen rendelet 19. cikke előírja:
- „Valamely tagállamban lakóhellyel vagy székhellyel rendelkező munkaadó perelhető:
1. annak a tagállamnak a bíróságai előtt, ahol lakóhellyel vagy székhellyel rendelkezik; vagy
  2. más tagállamban:
    - a) a munkavállaló szokásos vagy legutóbbi szokásos munkavégzési helyének bíróságai előtt; vagy
    - b) amennyiben a munkavállalónak egyik országban sincs vagy nem volt szokásos munkavégzési helye, annak a helynek a bíróságai előtt, ahol a telephely, amely a munkavállalót foglalkoztatta, található vagy található volt.”

9 A rendelet 21. cikkének szövege a következő:

„E szakasz rendelkezéseitől kizárólag olyan, a joghatóságot kikötő megállapodással lehet eltérni, amely:

1. a jogvita keletkezését követően jött létre; vagy
2. lehetővé teszi a munkavállaló számára az e szakaszban megjelölttől eltérő bíróságok előtt történő perindítást.”

10 A szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, Rómában, 1980. június 19-én aláírásra megnyitott egyezmény (HL 1980. L 266., 1. o.; magyar nyelven: HL 2005. C 169., 10. o.; a továbbiakban: Római Egyezmény) preambuluma kimondja:

„Az Európai Gazdasági Közösséget létrehozó szerződés magas szerződő felei,

törekedve arra, hogy a Közösségen belül – különösen a bírósági joghatóság és a bírósági határozatok végrehajtása tekintetében – megkezdődött jogegységesítés folytatódjon a nemzetközi magánjog területén,

azzal a szándékkal, hogy egységes szabályokat alakítsanak ki a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó joggal kapcsolatosan,

a következőkben állapodtak meg [...].”

11 A 2006. december 12-i 1899/2006/EK európai parlamenti és tanácsi rendelettel (HL 2006. L 377., 1. o.) módosított, a polgári légi közlekedés területén a műszaki előírások és a közigazgatási eljárások összehangolásáról szóló, 1991. december 16-i 3922/91/EGK tanácsi rendeletet (HL 1991. L 373., 4. o.; magyar nyelvű különkiadás 7. fejezet, 1. kötet, 348. o.; a továbbiakban: 3922/91 rendelet) kell alkalmazni – az 1. cikke értelmében – „a polgári légi közlekedés biztonsága területén a műszaki előírások és közigazgatási eljárások összehangolására a légi járművek üzemeltetése és karbantartása terén, valamint az e feladatokban érintett személyekre és szervezetekre vonatkozóan”.

12 E rendelet részét képezte egy III. melléklet, amelynek Q. része a „Repülési és szolgálati időre vonatkozó korlátozások és pihenési követelmények” címet viselte, mielőtt azt a polgári repülés területén közös szabályokról és az Európai Repülésbiztonsági Ügynökség létrehozásáról, valamint a 91/670/EGK tanácsi irányelv, az 1592/2002/EK rendelet és a 2004/36/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló, 2008. február 20-i 216/2008/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet (HL 2008. L 79., 1. o.; helyesbítés: HL 2012. L 257., 22. o.) hatályon kívül helyezte. A légi közlekedési előírás (OPS) 1.1090 3.1. pontja, amely e részben volt található, a következőképpen rendelkezett:

„Az üzemben tartó a személyzet minden tagja számára jelöljön ki egy bázishelyet.”

13 A hivatkozott rész ugyancsak tartalmazta az OPS 1.1095 előírást, amelynek 1.7. pontja a „bázishely” fogalmát a következőképpen határozta meg: „[a]z üzemben tartó által a személyzet tagja számára kijelölt hely, ahol az rendszerint megkezdí és befejezi szolgálati idejét vagy szolgálati idejeinek egy sorozatát és ahol normál körülmények között az üzemben tartó nem felelős a személyzet érintett tagjának elszállásolásáért”.

- 14 Egyébiránt, az OPS 1.1110, amely szintén a 3922/91 rendelet III. melléklete Q. részében szerepelt, „Pihenés” címmel, a következőképpen rendelkezett:

„1. Minimális pihenés

- 1.1. A bázishelyen kezdődő repülési szolgálati idő megkezdése előtt biztosított minimális pihenésnek legalább olyan hosszúnak kell lennie, mint a megelőző szolgálati időszak vagy 12 óra, amelyek hosszabb.
- 1.2. A bázishelytől eltérő helyen kezdődő repülési szolgálati idő megkezdése előtt biztosított minimális pihenésnek legalább olyan hosszúnak kell lennie, mint a megelőző szolgálati időszak vagy 10 óra, amelyek hosszabb; ha a bázishelytől távol van a legkisebb pihenés, az üzemben tartó köteles legalább 8 óra alvási lehetőséget biztosítani az utazás és egyéb élettani szükségletek figyelembevételével. [...]
- 15 A szociális biztonság terén, a 2012. május 22-i 465/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelettel (HL 2012. L 149., 4. o.) módosított, a szociális biztonsági rendszerek koordinálásáról szóló, 2004. április 29-i 883/2004/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet (HL 2004. L 166., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 5. fejezet, 5. kötet, 72. o.) (18b) preambulumbekzdése szintén hivatkozik a „bázishely” fogalmára. Az említett preambulumbekzdés a következőképpen szól:

„A [3922/91] rendelet III. melléklete szerint a hajózószemélyzet és a légiutas-kísérő személyzet tagjaira vonatkozóan a „bázishely” az üzemben tartó által a személyzet tagja számára kijelölt hely, ahol az rendszerint megkezd és befejezi szolgálati idejét vagy szolgálati idejeinek egy sorozatát, és ahol normál körülmények között az üzemben tartó nem felelős a személyzet érintett tagjának elszállásolásáért. Az e rendelet II. címének a hajózószemélyzet és a légiutas-kísérő személyzet tagjai esetében történő alkalmazásának megkönnyítése érdekében helyénvaló a „bázishely” e fogalmát kritériumként használni a hajózószemélyzet és a légiutas-kísérő személyzet tagjaira alkalmazandó jog meghatározásához. A hajózószemélyzet és a légiutas-kísérő személyzet tagjaira alkalmazandó jognak azonban stabilnak kell maradnia, és a bázishely elvének alkalmazása nem eredményezheti azt, hogy az ágazat munkaszervezése vagy a szezonális szükségletek következtében gyakran változzon az alkalmazandó jog.”

- 16 A 883/2004 rendelet 11. cikke, amely az alkalmazandó jogszabályok meghatározásával kapcsolatos II. cím alá tartozik, az alábbiak szerint rendelkezik:

„(1) Az e rendelet hatálya alá tartozó személyekre csak egy tagállam jogszabályai alkalmazandóak. E jogszabályokat e cím rendelkezései szerint kell meghatározni.

[...]

(3) A 12–16. cikkekre is figyelemmel:

- a) a munkavállalóként vagy önálló vállalkozóként egy tagállamban tevékenységet folytató személyek az adott tagállam jogszabályainak a hatálya alá tartoznak;

[...]

(5) A hajózószemélyzet és a légiutas-kísérő személyzet légi személy- vagy áru fuvarozási szolgáltatásokat lebonyolító tagjainak tevékenységét azon tagállamban végzett tevékenységnek kell tekinteni, amelyben a 3922/91/EGK rendelet III. mellékletében meghatározottak szerint a bázishelyük található.”

- 17 A 465/2012 rendelet 3. cikke előírja, hogy a 883/2004 rendelet 11. cikkének (5) bekezdése az *Európai Unió Hivatalos Lapjában* való kihirdetését követő huszadik napon lép hatályba. Minthogy az említett kihirdetés 2012. június 8-án történt meg, az e rendelet által hatályba léptetett módosítások az időbeli hatály alapján nem alkalmazhatók az alapeljárásokra.

Az alapeljárások és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

A C-169/16. sz. ügy

- 18 2008. április 21-én M.-J. Moreno Osacar Spanyolországban munkaszerződést kötött a Ryanair légitársasággal (székhely: Írország).
- 19 E szerződés értelmében a feladatkörébe tartozott „az utasok biztonságáról, elsősegélyben való részesítéséről, támogatásáról és ellenőrzéséről való gondoskodás, a beszállásban való segédkezés és a földi feladatok ellátása [...], a fedélzeti árusítás, a repülőgép belsejének takarítása, a biztonsági ellenőrzések elvégzése, valamint minden olyan feladat ellátása, amelyet a társaság [...] előírhat”.
- 20 E szerződés értelmében, amely angol nyelven készült, az ír bíróságok rendelkeztek joghatósággal a felek között esetlegesen felmerülő, a szerződés teljesítésével és megszüntetésével kapcsolatos jogviták elbírálására, és e tagállam joga volt irányadó a felek közötti munkaviszony szabályozására. E szerződés ugyancsak kimondta, hogy mivel M.-J. Moreno Osacar légiutas-kísérőként feladatait az e társaság tulajdonában álló, Írországban lajstromozott repülőgépek fedélzetén látta el, úgy tekintették, hogy M.-J. Moreno Osacar munkáját Írországban végezte.
- 21 Másfelől, M.-J. Moreno Osacar munkaszerződése a charleroi-i repülőteret (Belgium) jelölte ki „bázishelyeként”, és arra kötelezte M.-J. Moreno Osacart, hogy legfeljebb egy órányi távolságra lakjon a bázishelyétől, így ő Belgiumban lakott.
- 22 2009. április 1-jén M.-J. Moreno Osacart „felügyelővé” léptették elő. 2011. június 16-án M.-J. Moreno Osacar beadta felmondását.
- 23 Ezt követően, úgy véelve, hogy korábbi munkáltatójának a belga jogszabályokat kell tiszteletben tartania és végrehajtania, és úgy tekintve, hogy e tagállam bíróságai jogosultak kérelmeinek elbírálására, M.-J. Moreno Osacar 2011. december 8-án keresetet indított a Ryanairrel szemben a tribunal du travail de Charleroi (charleroi-i munkaügyi bíróság, Belgium) előtt, keresetében kérve, hogy a bíróság kötelezze a korábbi munkáltatóját többféle kártérítés megfizetésére.
- 24 A Ryanair vitatta, hogy a belga bíróságoknak lenne joghatósága e jogvita elbírálására. E tekintetben a társaság arra hivatkozott, hogy szoros és tényleges kapcsolat áll fenn a jogvita és az ír bíróságok között. Ekképpen a szóban forgó társaság rámutat arra, hogy – a joghatóság és az ír jog mint alkalmazandó jog kikötésén túlmenően – M.-J. Moreno Osacar az ír adózási és társadalombiztosítási jogszabályok alá tartozott, munkaszerződését Írországban lajstromozott, e tagállam jogának hatálya alá tartozó repülőgépek fedélzetén teljesítette, és bár M.-J. Moreno Osacar a munkaszerződését Spanyolországban írta alá, e szerződés kizárólag akkor lépett hatályba, amikor a Ryanair azt az írországi székhelyén szintén aláírta.
- 25 2013. november 4-i ítéletében a tribunal du travail de Charleroi (charleroi-i munkaügyi bíróság) úgy határozott, hogy a belga bíróságok nem rendelkeznek joghatósággal M.-J. Moreno Osacar kérelmének az elbírálására. M.-J. Moreno Osacar e határozat ellen fellebbezést nyújtott be a kérdést előterjesztő bíróság, a cour du travail de Mons (monsi munkaügyi bíróság, Belgium) előtt.

- 26 A kérdést előterjesztő bíróság először is egyes ténymegállapításokat vesz számba. A kérdést előterjesztő bíróság kiemeli, hogy M.-J. Moreno Osacar minden munkanapját a charleroi-i repülőtéren kezdte, illetve fejezte be. Hasonlóképpen, néha köteles volt ügyeletben ott maradni az esetlegesen hiányzó személyzeti tagok helyettesítése érdekében.
- 27 E pontosításokat követően e bíróság rámutat arra, hogy az ügy érdemében való határozathozatalt megelőzően, a bíróságnak először a belga bíróságoknak a jogvita elbírálására vonatkozó joghatóságával kapcsolatban kell állást foglalnia.
- 28 Miután a „Brüsszel I” rendelet 21. cikke értelmében a joghatósági kikötés alkalmazhatatlanságát mondta ki M.-J. Moreno Osacar esetében, e bíróság úgy határozott, hogy e kérdés vizsgálatát e rendelet 19. cikkének 2. pontja alapján kell elvégezni. A kérdést előterjesztő bíróság emlékeztet arra, hogy e rendelkezés különböző, joghatósággal rendelkező bíróságokat jelöl meg a munkaszerződéssel kapcsolatos jogviták elbírálására. Ezek közül a kérdést előterjesztő bíróság úgy ítéli, hogy a munkavégzés szokásos helye rég óta lényeges eleme a Bíróság ítélkezési gyakorlatának.
- 29 E tekintetben, abban az esetben, ha a munkavállalóra bízott munka elvégzése több tagállam területét érinti, a Bíróság ítélkezési gyakorlatából – és különösen az 1993. július 13-i Mulox IBC ítélet (C-125/92, EU:C:1993:306) 24. pontjából – kitűnik, hogy a szokásos munkavégzési helyet úgy lehet meghatározni, hogy „ez a hely ott található, ahol vagy ahonnan a munkavállaló a munkáltatója felé fennálló kötelezettségeit alapvetően teljesíti”. Ebből következően, e hely meghatározása céljából a nemzeti bíróságoknak a valószínűsítő körülmények módszerét kellene alkalmaznia, azaz az adott ügy körülményeinek az összességét kell figyelembe venniük annak meghatározása érdekében, hogy a szakmai tevékenység mely állammal mutatja a legszorosabb kapcsolatot.
- 30 Ugyanakkor a légitársaságok légiutas-kísérő személyzete által a tagállamok bíróságai előtt indított eljárások elbírálására joghatósággal rendelkező bíróság meghatározása különös nehézséget jelent.
- 31 Minthogy konkrétan e személyek esetében a „szakmai tevékenység tényleges központjának” a meghatározása a kérdés, a kérdést előterjesztő bíróság arra keresi a választ, hogy ez a hely végül is nem jelent-e a 3922/91 rendelet III. mellékletében meghatározott „bázishelyhez” nagyon hasonló fogalmat, amint azt úgy tűnik, a szociális biztonságra vonatkozó uniós jogban e fogalomra történő hivatkozás is megállapítja.
- 32 Ilyen körülmények között a cour de travail de Mons (monsi munkaügyi bíróság) felfüggesztette az eljárást, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdést terjesztette a Bíróság elé:

„Figyelembe véve

- [az egyezményhez újonnan csatlakozó tagállamok későbbi egyezményei által módosított, a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok végrehajtásáról szóló, 1968. szeptember 27-i] egyezmény, valamint a [»Brüsszel I«] rendelet által megállapított, a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságra, valamint a határozatok végrehajtására vonatkozó szabályok elfogadásának alapjául szolgáló, a megoldások előreláthatóságára és a jogbiztonságra vonatkozó követelményeket (lásd többek között: 2012. július 19-i Mahamdia ítélet, C-154/11, [EU:C:2012:491], 44. és 46. pont),
- az európai légiközlekedési ágazat sajátosságait, amelynek keretében az Unió egyik államában székhellyel rendelkező légitársaságok légiutas-kísérő személyzete napi szinten az Európai Unió területe fölött repül olyan bázishelyről kiindulva, amely, mint a jelen esetben is, más uniós állam területén is lehet,
- a jelen jogvitának [az előzetes döntéshozatal iránti kérelem] indokolásában leírt sajátosságait,

- a ([3922/91] rendelet III. mellékletében meghatározott) »bázishely« fogalmából származó kapcsolóelvet, amelyet a [883/2004] rendelet 2012. június 28-at követően a légitársaságok hajózószemélyzetének és légiutas-kísérő személyzetének tagjai esetén alkalmazandó társadalombiztosítási jogszabály meghatározásánál használ,
- a jelen határozat indoklásában hivatkozott ítéletek alapján az Európai Unió Bíróságának ítélkezési gyakorlatából levont következtetéseket,

a [»Brüsszel I«] rendelet 19. cikkének 2. pontja szerinti »munkavállaló szokásos munkavégzési helye« fogalom értelmezhető-e úgy, hogy megfelel a »bázishely« fogalmának, amely a [3922/91] rendelet III. melléklete szerint »az üzemben tartó által a személyzet tagja számára kijelölt hely, ahol az rendszerint megkezd és befejezi szolgálati idejét vagy szolgálati idejeinek egy sorozatát és ahol normál körülmények között az üzemben tartó nem felelős a személyzet érintett tagjának elszállásolásáért«, mégpedig azon szerződő állam (és ennél fogva annak bírósága) meghatározásának céljából, amelynek területén a munkavállaló szokásosan munkáját végzi, ha e munkavállalót az Európai Unió teljes területén nemzetközi légi személyszállítással foglalkozó, valamely uniós ország jogának hatálya alá tartozó légitársaság repülőgép-személyzetének tagjaként alkalmazzák, tekintve, hogy ez a – »munkaviszony tényleges központjaként« értelmezett »bázishely« fogalmából eredő – kapcsolóelv egyszerre jelenti a szerződő állammal való legszorosabb kapcsolatot és biztosítja a legmegfelelőbb védelmet a gyengébb pozícióban lévő szerződő fél számára, mivel a munkavállaló rendszeresen e helyen kezdi és fejezi be munkanapját, e hely a mindennapi munka megszervezésének helye, és a munkavállaló annak közelében létesített tényleges tartózkodási helyet a szerződéses jogviszony idejére?»

A C-168/16. sz. ügy

- 33 S. Nogueira és társai, akik portugál, spanyol, illetve belga állampolgárok, 2009 és 2010 folyamán munkaszerződést kötöttek az írországi székhelyű Crewlink társasággal.
- 34 Mindannyiuk szerződésében az szerepelt, hogy őket munkavállalóként a Crewlink alkalmazza, és légiutas-kísérőként a Ryanairhez küldi ki, az M.-J. Moreno Osacar által betöltött pozícióhoz hasonló munkakörbe.
- 35 Ezek az angol nyelven készített munkaszerződések szintén azt tartalmazták, hogy e munkavállalók munkaviszonyára az ír jog irányadó, és hogy e tagállam bíróságai rendelkeznek joghatósággal az e szerződések teljesítésével vagy megszüntetésével kapcsolatos minden jogvita elbírálására. Hasonlóképpen, e szerződések úgy rendelkeztek, hogy a díjazásuk egy ír bankszámlára kerül átutalásra.
- 36 A munkaviszonyok 2011-ben értek véget, felmondás vagy elbocsátás útján.
- 37 Az M.-J. Moreno Osacar által hivatkozott indokokhoz hasonló indokok alapján, S. Nogueira és társai a tribunal du travail de Charleroi (charleroi-i munkaügyi bíróság) előtt eljárást indítottak többféle, kártérítés megfizetése tárgyában.
- 38 2013. november 4-i ítéletében e bíróság úgy határozott, hogy a belga bíróságok nem rendelkeznek joghatósággal a keresetek elbírálására. Az alapügyek felperesei az ítélettel szemben a kérdést előterjesztő bírósághoz fellebbeztek.
- 39 A kérdést előterjesztő bíróság hangsúlyozza ezenkívül, hogy S. Nogueira és társainak munkaszerződése kikötötte, hogy „az ügyfél repülőgépeit Írországból lajstromozták, és tekintettel arra, hogy a feladataikat ezeken a repülőgépeken látják el, munkavégzési helyük Írország”, hogy a charleroi-i repülőtér a munkavállalók „állomáshelye”, és hogy a munkavállalók legfeljebb egy órás távolságra lakhatnak a bázishelyüktől.

- 40 Ezenkívül a szóban forgó bíróság hivatkozik néhány, általa megállapított releváns tényre. Először – bár a munkaszerződés lehetővé tette a munkáltató számára, hogy S. Nogueirát és társait egy másik repülőtérre helyezze át – a jelen ügyben nem kétséges, hogy a Crewlink rendelkezésére álló egyetlen bázishely a charleroi-i repülőtér volt. Másodszor, mindegyik munkavállaló a munkanapját a charleroi-i repülőtéren kezdte, és minden munkanap végén következetesen a bázishelyére tért vissza. Harmadszor, mindegyikükkel előfordult, hogy a charleroi-i repülőtéren kellett maradnia ügyletben, az esetlegesen hiányzó személyzeti tagok helyettesítése érdekében.
- 41 Érintőlegesen a kérdést előterjesztő bíróság megjegyzi, hogy S. Nogueira és társainak a munkaszerződése a Ryanair által követett repülésbiztonsági politika betartására kötelezte a munkavállalókat. Hasonlóképpen, az a tény, hogy a Ryanair és a Crewlink közös irodát tart fent a charleroi-i repülőtéren, valamint hogy a Crewlink által rendelkezésre bocsátott munkavállaló felett a Ryanair vezetősége gyakorolt fegyelmi jogkört, elegendő bizonytságot szolgáltat arra, hogy a két vállalkozás személyzete egy munkaközösség tagja volt.
- 42 E bíróság a C-169/16. sz. ügyben előterjesztett előzetes döntéshozatal iránti kérelemben szereplőhöz hasonló megfogalmazással igazolja az előzetes döntéshozatalra utalás szükségességét. Ezért a cour du travail de Mons úgy határozott, hogy az eljárást felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából egy lényegében hasonló kérdést terjeszt a Bíróság elé.
- 43 A Bíróság elnöke 2016. április 11-i határozatával elrendelte a C-168/16. és a C-169/16. sz. ügyek egyesítését az írásbeli és a szóbeli szakasz lefolytatása, valamint az ítélet meghozatala céljából.

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekről

- 44 Kérdéseivel a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra keresi a választ, hogy egy légitársaság saját, vagy a rendelkezésére bocsátott légiutas-kísérő személyzetének tagja által indított eljárás esetén, és az eljáró bíróság joghatóságának megállapítása végett, a „Brüsszel I” rendelet 19. cikke 2. pontjának a) alpontja szerinti „munkavállaló szokásos munkavégzési helye” fogalom azonosítható-e a 3922/91 rendelet III. melléklete szerinti „bázishely” fogalommal.
- 45 Mindenekelőtt pontosítani kell először is, hogy – amint az a Brüsszel I. rendelet (19) preambulumbekzdéséből kitűnik, és annyiban, amennyiben e rendelet a tagállamok közötti kapcsolatokban az új tagállamoknak az alábbi egyezményhez való csatlakozásáról szóló későbbi egyezményekkel módosított, a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok végrehajtásáról szóló, 1968. szeptember 27-i egyezmény (a továbbiakban: Brüsszeli Egyezmény) helyébe lépett – a Bíróság által az ezen egyezmény rendelkezéseire vonatkozóan adott értelmezés az említett rendelet rendelkezéseire is érvényes, amennyiben e jogszabályok rendelkezései egyenértékűnek tekinthetők (2016. július 7-i Hószig ítélet, C-222/15, EU:C:2016:525, 30. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 46 E tekintetben – bár eredeti változatában ez az egyezmény nem tartalmazott a munkaszerződésre irányadó konkrét rendelkezést – a „Brüsszel I” rendelet 19. cikkének 2. pontja szinte teljesen megegyezik a szóban forgó egyezménynek a Spanyol Királyságnak és a Portugál Köztársaságnak a Dán Királyság, Írország, valamint Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága csatlakozásáról szóló egyezménnyel, és a Görög Köztársaság csatlakozásáról szóló egyezménnyel módosított, a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról és a bírósági határozatok végrehajtásáról szóló Egyezményhez, valamint az Egyezménynek a Bíróság általi értelmezésére vonatkozó jegyzőkönyvhöz való csatlakozásáról szóló 89/535/EGK egyezményből (HL 1989. L 285., 1. o.) eredő változata 5. cikke 1. pontjának második és harmadik mondatával, így – az előző pontban felidézett ítélkezési gyakorlattal összhangban – továbbra is biztosítani kell az e két jogszabály értelmezése közötti folyamatosságot.

- 47 Másfelől, minthogy egyedi munkaszerződésről van szó, a kérelem alapjául szolgáló kötelezettség teljesítési helyét, a Brüsszeli Egyezmény 5. cikke 1. pontjának második mondata értelmében, olyan egységes kritériumok alapján kell megállapítani, amelyeket a Bíróságnak kell meghatározni ezen egyezmény rendszerének és céljainak megfelelően. A Bíróság ugyanis hangsúlyozta, hogy egyedül egy ilyen önálló értelmezés képes biztosítani a szóban forgó egyezmény egységes alkalmazását, amely egyezmény célja, többek között, a szerződő államok bíróságainak a joghatóságára vonatkozó szabályok egységesítése, elkerülve – amennyire lehetséges – hogy ugyanazon jogviszony tekintetében halmozódjanak a joghatósági okok, valamint a Közösségben letelepedett személyek jogi védelmének megerősítése, egyszerre lehetővé téve mind a felperesnek, hogy könnyen azonosíthassa, mely bíróság előtt indíthat keresetet, mind pedig az alperesnek, hogy észszerűen kiszámíthassa, mely bíróság előtt indítható ellene kereset (2003. április 10-i Pugliese ítélet, C-437/00, EU:C:2003:219, 16. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 48 Ebből következik, hogy az önálló értelmezés követelménye szintén alkalmazandó a „Brüsszel I” rendelet 19. cikkének 2. pontjára (lásd ebben az értelemben: 2015. szeptember 10-i Holterman Ferho Exploitation et associés ítélet, C-47/14, EU:C:2015:574, 37. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 49 Másodsor, a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlatából következik, hogy egyfelől, a munkaszerződésekkel kapcsolatos jogviták esetén, a „Brüsszel I” rendelet II. fejezetének 5. szakasza olyan szabályokat tartalmaz, amelyek célja az – amint e rendelet (13) preambulumbekzdéséből is kitűnik –, hogy a gyengébb szerződő felet az érdekeinek megfelelő, kedvezőbb joghatósági szabályokkal védje (lásd ebben az értelemben: 2012. július 19-i Mahamdia ítélet, C-154/11, EU:C:2012:491, 44. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat; 2015. szeptember 10-i Holterman Ferho Exploitation et associés ítélet, C-47/14, EU:C:2015:574, 43. pont).
- 50 E szabályok ugyanis többek között lehetővé teszik a munkavállaló számára, hogy azon bíróság előtt perelje be a munkáltatót, amelyről úgy véli, hogy az érdekeinek leginkább megfelelő, és elismerik számára azt a lehetőséget, hogy azon tagállamnak a bíróságai előtt perelje a munkáltatót, ahol az lakóhellyel vagy székhellyel rendelkezik, vagy a munkavállaló a szokásos munkavégzési helyének bíróságai előtt vagy – abban az esetben, ha e munkát nem egy országon belül kell elvégezni – annak a helynek a bíróságai előtt, ahol a munkavállalót foglalkoztató telephely található. Az említett szakasz rendelkezései ugyancsak korlátozzák a munkavállalóval szemben fellépő munkáltató fórumválasztási, illetve azon lehetőségét, hogy a szóban forgó rendeletben megállapított joghatósági szabályoktól eltérjen (2012. július 19-i Mahamdia ítélet, C-154/11, EU:C:2012:491, 45. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 51 Másfelől, a „Brüsszel I” rendelet II. fejezetének 5. szakaszában szereplő rendelkezések nemcsak sajátos, hanem kimerítő jelleggel is rendelkeznek (lásd ebben az értelemben: 2015. szeptember 10-i Holterman Ferho Exploitation et associés ítélet, C-47/14, EU:C:2015:574, 44. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 52 Harmadszor, a „Brüsszel I” rendelet 21. cikke korlátozza a munkaszerződést kötő felek azon lehetőségét, hogy joghatóságot kikötő megállapodást kössenek. Ennek megfelelően az ilyen megállapodást a jogvita keletkezését követően kell megkötöni, vagy ha korábban kötötték, a megállapodásnak lehetővé kell tennie a munkavállaló számára, hogy az említett szabályok által joghatósággal felruházott bíróságoktól eltérő bíróságokhoz forduljon (2012. július 19-i Mahamdia ítélet, C-154/11, EU:C:2012:491, 61. pont).
- 53 Következésképpen e rendelkezést nem lehet úgy értelmezni, hogy a joghatóságot kikötő valamely megállapodás kizárólagos módon alkalmazható, és így megtilthatja a munkavállaló számára, hogy a „Brüsszel I” rendelet 18. és 19. cikke alapján joghatósággal rendelkező bíróságokhoz forduljon (lásd ebben az értelemben: 2012. július 19-i Mahamdia ítélet, C-154/11, EU:C:2012:491, 63. pont).

- 54 A jelen esetben, meg kell állapítani, ahogyan a főtanácsnok indítványának 57. és 58. pontjában is kiemelte, hogy valamely bíróság joghatóságának az alapügyek tárgyát képezőkhöz hasonló szerződésekben való kikötése nem felel meg a „Brüsszel I” rendelet 21. cikkében megállapított követelmények közül egyiknek sem, és ennek következtében erre a kikötésre nem lehet hivatkozni a fellebbezőkkel szemben.
- 55 Végül negyedszer, meg kell jegyezni, hogy a „Brüsszel I” rendelet 19. cikke 2. pontjának önálló értelmezésével nem ellentétes, hogy a Római Egyezmény megfelelő rendelkezéseit figyelembe vegyék, minthogy ezen Egyezménynek a célja – amint az a preambulumból is kiderül – szintén az, hogy az Unión belül – különösen a bírósági joghatóság és a bírósági határozatok végrehajtása tekintetében – megkezdődött jogegységesítés folytatódjon a nemzetközi magánjog területén.
- 56 Ugyanis, amint azt a főtanácsnok indítványának 77. pontjában megállapította, a Bíróság már a 2011. március 15-i Koelzsch ítéletben (C-29/10, EU:C:2011:151), valamint a 2011. december 15-i Voogsgeerd ítéletben (C-384/10, EU:C:2011:842) a Római Egyezményt többek között a Brüsszeli Egyezmény egyedi munkaszerződésekre vonatkozó rendelkezéseire tekintettel értelmezte.
- 57 Ami a „munkavállaló szokásos munkavégzési helyének” a „Brüsszel I” rendelet 19. cikke 2. pontjának a) alpontja értelmében vett fogalmát illeti, a Bíróság már több alkalommal megállapította, hogy azon tagállam szerinti kapcsolóelvét, ahol a munkavállaló rendszerint a munkáját végzi, tágan kell értelmezni (lásd analógia útján: 2013. szeptember 12-i Schlecker ítélet, C-64/12, EU:C:2013:551, 31. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 58 Ami az egy több szerződő állam területén teljesített munkaszerződést illeti, amikor nincs a munkavállaló szakmai tevékenységeinek tényleges központja, ahonnan a munkavállaló a munkáltatója felé fennálló kötelezettségeinek lényegét teljesíti, a Bíróság úgy ítélte, hogy a Brüsszeli Egyezmény 5. cikkének 1. pontját úgy kell értelmezni, mint amely arra a helyre vonatkozik, ahol, vagy ahonnan a munkavállaló a munkáltatója felé fennálló kötelezettségeinek lényegét teljesíti, tekintettel arra, hogy szükség van mind annak a helynek a meghatározására, amellyel a jogvita a legszorosabb kapcsolatot mutatja annak érdekében, hogy a döntésre legmegfelelőbb bíróság kerüljön kijelölésre, mind a munkavállaló mint a gyengébb szerződő fél megfelelő védelmének biztosítására, és annak az elkerülésére, hogy több bíróság rendelkezzen joghatósággal. Ugyanis ez az a hely, ahol a munkavállaló a legalacsonyabb költséggel tud bírósági eljárást indítani a munkáltatója ellen, illetve védekezni, és az e helyen eljáró bíróság a legmegfelelőbb arra, hogy a munkaszerződéssel kapcsolatos jogvitákat elbírálja (lásd ebben az értelemben: 2002. február 27-i Weber ítélet, C-37/00, EU:C:2002:122, 49. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 59 Ekképpen hasonló körülmények között a Brüsszel I. rendelet 19. cikke 2. pontjának a) alpontjában szereplő a „munkavállaló szokásos munkavégzési helye” fogalmat úgy kell értelmezni, mint amely arra a helyre vonatkozik, ahol vagy ahonnan a munkavállaló a munkáltatója felé fennálló kötelezettségeinek lényegét teljesíti.
- 60 A jelen ügyben, az alapeljárások olyan munkavállalókat érintenek, akiket egy légitársaság a saját vagy a rendelkezésére bocsátott légiutas-kísérő személyzet tagjaként alkalmazott. Ekképpen azon tagállami bíróság, amelyhez ilyen jogvitákkal fordultak, amennyiben nem tudja kétséget kizáróan meghatározni a „munkavállaló szokásos munkavégzési helyét”, a saját joghatóságának a megvizsgálása végett be kell, hogy azonosítsa azt „a helyet, ahonnan” e munkavállaló a munkáltatója felé fennálló kötelezettségeit elsősorban teljesítette.
- 61 Amint arra a főtanácsnok indítványának 95. pontjában emlékeztetett, szintén a Bíróság ítélkezési gyakorlatából következik, hogy e hely pontos meghatározása céljából a nemzeti bíróságnak valószínűsíthető körülmények együttesére kell hivatkoznia.

- 62 Ennek a valószínűsítő körülmények módszerének az alkalmazása nem csupán a jogviszonyok valódiságának a pontosabb tükrözését teszi lehetővé annyiban, amennyiben e módszernek a munkavállaló tevékenységével összefüggő összes elemet figyelembe kell vennie (lásd analógia útján: 2011. március 15-i Koelzsch ítélet, C-29/10, EU:C:2011:151, 48. pont), hanem azt is megakadályozza, hogy a „munkavállaló szokásos munkavégzési helye” fogalmához hasonló fogalmat használják eszközként, illetve hogy az hozzájáruljon az előírt kötelezettségek megkerüléséhez vezető lehetséges stratégiák megvalósításához (lásd analógia útján: 2016. október 27-i D’Oultremont és társai ítélet, C-290/15, EU:C:2016:816, 48. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 63 Amint azt a főtanácsnok indítványának 85. pontjában hangsúlyozta, a közlekedési ágazatbeli munkaviszonyok különleges természetét illetően, a Bíróság a 2011. március 15-i Koelzsch ítéletben (C-29/10, EU:C:2011:151, 49. pont), valamint a 2011. december 15-i Voogsgeerd ítéletben (C-384/10, EU:C:2011:842, 38–41. pont) számos olyan támpontot határozott meg, amelyeket a nemzeti bíróságok a fent figyelembe vehetnek. E bíróságoknak többek között meg kell állapítaniuk, hogy melyik tagállamban található az a hely, ahonnan a munkavállaló a fuvarozási feladatait végzi, az a hely, ahová a munkavállaló feladatai elvégzését követően visszatér, ahol a feladataival kapcsolatos utasításokat kapja, és a munkáját szervezi, valamint azt a helyet is meg kell határoznia, ahol a munkaeszközök találhatóak.
- 64 E tekintetben az alapeljárásokhoz hasonló körülmények között, és amint azt a főtanácsnok is hangsúlyozta indítványának 102. pontjában, azt is figyelembe kell venni, hogy hol állomásoztak azok a repülőgépek, amelyek fedélzetén a munkát szokásosan végezték.
- 65 Következésképpen az a „hely, ahol, vagy ahonnan a munkavállaló a munkáltatója felé fennálló kötelezettségeinek lényegét teljesíti” fogalom nem azonosítható egy másik uniós jogi aktusban szereplő fogalommal.
- 66 Ami valamely légitársaság saját, illetve a rendelkezésére bocsátott légiutas-kísérő személyzetet illeti, ezen fogalom nem azonosítható a 3922/91 rendelet III. melléklete szerinti „bázishely” fogalmával. A „Brüsszel I” rendelet ugyanis se nem hivatkozik a 3922/91 rendeletre, se nem kívánja ugyanazon célkitűzéseket megvalósítani, minthogy ez utóbbi rendelet a polgári légi közlekedés biztonsága területén a műszaki előírások és közigazgatási eljárások összehangolására irányul.
- 67 Az a körülmény, hogy a „Brüsszel I” rendelet 19. cikke 2. pontjának a) alpontja szerint „munkavállaló szokásos munkavégzési helye” fogalmat nem lehet a 3922/91 rendelet III. melléklete szerinti „bázishely” fogalommal azonosnak tekinteni, nem jelenti ugyanakkor azt – amint azt a főtanácsnok indítványának 115. pontjában hangsúlyozta – hogy ez utóbbi fogalom egyáltalán nem rendelkezik relevanciával az alapügyekhez hasonló körülmények között annak megállapítására, hogy melyik az a hely, amelyből kiindulva a munkavállaló szokásosan végzi a munkáját.
- 68 Különösen, amint az a jelen ítélet 61–64. pontjából kitűnik, a Bíróság már rámutatott arra, hogy e hely megállapítása tekintetében a valószínűsítő körülmények módszerét szükséges alkalmazni.
- 69 E tekintetben a „bázishely” fogalma egy olyan tényező, amely jelentős szerepet játszhat a jelen ítélet 63. és 64. pontjában felidézett valószínűsítő körülmények azonosításában, lehetővé téve, hogy az alapügyekhez hasonló körülmények között meghatározzák azt a helyet, amelyből kiindulva a munkavállalók szokásosan végzik a munkájukat, következésképpen annak a bíróságnak a joghatóságát, amely a „Brüsszel I” rendelet 19. cikke 2. pontjának a) alpontja értelmében jogosult lehet az általuk előterjesztett kereset elbírálására.
- 70 E fogalmat ugyanis a 3922/91 rendelet III. melléklete az OPS 1.1095 előírásban úgy határozza meg, mint az a hely, amelyből kiindulva a légiutas-kísérő személyzet rendszerint megkezdí munkanapját, és ahol azt befejezi, szervezve a napi munkáját, és amelynek közelében a munkavállalók a munkaszerződésük teljesítése ideje alatt laknak, valamint a légi fuvarozó rendelkezésére állnak.

- 71 E melléklet OPS 1.1110 előírása szerint, az alapeljárások fellebbezőihez hasonló munkavállalók esetén a minimális pihenési időszakok eltérnek aszerint, hogy a 3922/91 rendelet III. melléklete szerinti „bázishelyen” vagy attól eltérő helyen biztosítják-e azokat.
- 72 Ezen túlmenően meg kell állapítani, hogy e hely nem véletlenszerűen, vagy a munkavállaló döntése alapján kerül kijelölésre, hanem az említett melléklet OPS 1.1090 előírásának 3.1. pontja alapján az üzemben tartó által, a személyzet minden tagja számára.
- 73 Csupán abban az esetben szűnne meg a „bázishely” relevanciája „azon hely, amelyből kiindulva a munkavállalók szokásosan végzik a munkájukat” meghatározása szempontjából, ha – az adott ügy tényállását figyelembe véve – az alapügyek tárgyát képezőkhöz hasonló kérelmek a „bázishelytől” eltérő hellyel állnának szorosabb kapcsolatban (lásd e tekintetben: 2002. február 27-i Weber ítélet, C-37/00, EU:C:2002:122, 53. pont; analógia útján: 2013. szeptember 12-i Schlecker ítélet, C-64/12, EU:C:2013:551, 38. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 74 Továbbá, a „munkavállaló szokásos munkavégzési helye” fogalom önálló természetét nem kérdőjelezi meg az e rendelet értelmében vett, a 883/2004 rendelet szövegében szereplő „bázishely” fogalomra történő hivatkozás, mivel ez utóbbi rendelet és a „Brüsszel I” rendelet eltérő célkitűzéseket kívánnak megvalósítani. Ugyanis, míg a „Brüsszel I” rendelet a jelen ítélet 47. pontjában hivatkozott célkitűzést kívánja megvalósítani, a 883/2004 rendelet célja – amint arra az (1) preambulumbekzdése utal – a személyek szabad mozgásán túlmenően „az életszínvonal és az alkalmazási feltételek javításához való hozzájárulás”.
- 75 Egyébként az a megállapítás, miszerint a Brüsszel I. rendelet 19. cikke 2. pontjának a) alpontjában hivatkozott azon hely fogalma, ahol, vagy ahonnan a munkavállaló szokásosan végzi munkáját, a jelen ítélet 65. pontja alapján nem tekinthető azonosnak semmilyen más fogalommal, szintén irányadó a Chicagói Egyezmény 17. cikkében szabályozott, a légi járművek „állami hovatartozására”.
- 76 Ekképpen a Ryanair és a Crewlink által az észrevételeik keretében előadottakkal ellentétben, az a tagállam, amelyből kiindulva egy légitársaság saját vagy a rendelkezésére bocsátott légiutas-kísérő személyzetének tagja szokásosan végzi a munkáját, szintén nem tekinthető azonosnak annak a tagállamnak a területével, amelynek a lajstromába e légitársaság légi járművei a Chicagói Egyezmény 17. cikke alapján be vannak jegyezve.
- 77 A fenti megfontolásokra tekintettel, az előterjesztett kérdésekre azt a választ kell adni, hogy a „Brüsszel I” rendelet 19. cikke 2. pontjának a) alpontját úgy kell értelmezni, hogy egy légitársaság saját, vagy a rendelkezésére bocsátott légiutas-kísérő személyzetének tagja által indított kereset esetén a jogvita elbírálására joghatósággal rendelkező bíróság megállapítása céljából az e rendelkezés értelmében vett, a „munkavállaló szokásos munkavégzési helye” fogalom nem tekinthető azonosnak a 3922/91 rendelet III. melléklete szerinti „bázishely” fogalommal. A „bázishely” fogalom ugyanakkor egy fontos valószínűsítő körülménynek minősül annak meghatározása céljából, hogy hol található a „munkavállaló szokásos munkavégzési helye”.

A költségekről

- 78 Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez a bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (második tanács) a következőképpen határozott:

A polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2000. december 22-i 44/2001/EK tanácsi rendelet 19. cikke 2. pontjának a) alpontját úgy kell értelmezni, hogy egy légitársaság saját, vagy a rendelkezésére bocsátott légiutas-kísérő személyzetének tagja által indított kereset esetén a jogvita elbírálására joghatósággal rendelkező bíróság megállapítása céljából az e rendelkezés értelmében vett, a „munkavállaló szokásos munkavégzési helye” fogalom nem tekinthető azonosnak a 2006. december 12-i 1899/2006/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet által módosított, a polgári légi közlekedés területén a műszaki előírások és a közigazgatási eljárások összehangolásáról szóló, 1991. december 16-i 3922/91/EGK tanácsi rendelet III. melléklete szerinti „bázishely” fogalommal. A „bázishely” fogalom ugyanakkor egy fontos valószínűsítő körülménynek minősül annak meghatározása céljából, hogy hol található a „munkavállaló szokásos munkavégzési helye”.

Aláírások